

Ryr

Välkommen till Ryr

Naturreservatet Ryr - vars namn kommer från verbet röja eller rödja i betydelsen röja mark eller städa upp - består av nio mindre områden på Ryrhalvön samt den i Östebosjön belägna Hinnön. Reservatet möter besökaren med örtrika torrängar och hällmarker, välhävda slättermarker och rikblommande lövskogslundar som alla utgör rester av hemmanet Ryrs inägor, ett älderdomligt kulturlandskap.

Berggrunden på Ryrhalvön utgörs av lerskiffer som uppträder i två olika typer, kalklerskiffer och ren lerskiffer. Den förra vittrar lätt och är en av förutsättningarna för den rika floran på halvön. Den hårdare rena lerskiffen har inte samma höga kalkhalt och utgör grund för Harehalsen, ett mot sydost utskjutande näs, som därigenom får en mera hedartad vegetation där barrskogen dominerar. Halvön inramas vackert av Rysrjöns, Svansfjordens och Östebosjöns vattenspeglar.

En rik och kalkgynnad flora

Om våren blommar här mängder av blåsippor och mitt i allt det himmelsblå kan man finna exemplar som är röda, lila eller vita. Bland torra fjolårslöv under hasselbuskar hittar den uppmärksamme vätterosen som är en ljusröd rotparasit med tjock rödaktig stjälk och ensidigt lutande blomklase. Blommade vitsippor följs av en riktig färgprakt då gullvivor och Sankt Pers nycklar står i sitt flor. Den senare växer främst på kalkrik mark på hällmarker, betesmarker och i lövlundar. I slutet av maj blommar orkidén med talrika blommor i ett långt glest ax. Blomfärgen kan variera från starkt purpur till ljust rosa och till och med rent vitt. Andra orkidéer i reservatet är brudsporre, nattviol, tvåblad, skogsknipprot, nästrot och svärdsyssla som också kallas vit skogslilja eller i våra grannländer "Vita frun".

På lerskifferhällarna i reservatet och på omgivande kalkberg har den lilla vitblommade hällebräcka sin kanske största förekomst i världen! Den återfinns ganska sällsynt i ett stråk från Oslofjorden i väst till Uppland i nordost och är uppkommen ur hybriderna mellan grusbräcka och klippräcka. Hällarna färgas senare under sommaren tidvis vita och lysande gula av vit fetknopp med brunröda korbliknande blad och stor fetknopp vars knoppande blomställning är hängande. Där kalkskifferhällen är blottad växer här och där den lilla på fastlandet sällsynta ormbunken murruta. Den har vintergröna dekorativa blad och

är ljuskrävande. Där hittar man också kalkgynnade mossor och lavar som exempelvis kalklungmossa och kalkhedslav.

Örtrika torrängar och lundar

De äldsta ängarna var troligtvis naturligt trädfria gräsmarker intill sjöstränder och längs vattendrag. De fanns långt innan människan med järnets hjälp lärde sig att tillverka redskap och senare röja mark och ta upp ångar. Här, på de öppna och solbelysta torrängarna i anslutning till stränderna, levde då våra ängsväxter och än idag blommar rikligt med trollsmultron, mandelblomma och brudbröd, stora bestånd av blodnäva med karminröda blommor och kryddoftande kungsmynta, harmynta och fältmalört. I slutet av juli varje år samlas ett stort antal bofasta och sommargäster till slättergille för att föra traditionen med den nödvändiga hävden vidare. Den näringsrika och kalkhaltiga jordmånen och en kontinuerlig hävd är själva förutsättningarna för den rika floran som delvis saknar motsvarighet på det svenska fastlandet.

På Ryrhalvön är områden med lundar och lövängar förhållandevis små men de hyser ändå en intressant flora. Under ädla träd som ek, ask, alm och lind och buskar som hassel, skogstry och vägtorn växer förutom tidigare nämnda vårörter också vårrärt och underviol. Även här kan man finna Sankt Pers nycklar och dessutom den giftiga och illaluktande trolldruvan som får blanksvarta bär och tandrot vars blommor är ljust lila. I växtens bladveck bildas mörkt violetta groddknoppar.

Fåglar och småkryp

Skönsjungande trastar och sångare, bofinkar, svartvita flugsnappare och gulspårvar är några av de fåglar som kan höras när landskapet klär sig i sin vackraste vår- och försommarskrud. Ladusvalor och sädesärlor ses snappa insekter och större hackspetten låter höra sin korta trumvirvel. Den hackar varje år ut ett nytt bohål och de gamla kommer då till nytta för andra hålhäckande

Häger

Storlom

fågellarter. Det händer att tranor rastar i reservatet och både storlom, smålom och häger fiskar regelbundet i de omgivande sjöarna. Det gör också fiskgjusen som tillhör en av häckfågellarterna. Bland andra rovfåglar kan nämnas ormvvråk och lärkfalk som livnär sig på insekter och fåglar upp till starstorlek som fångas i luften.

Med delvis nästan alvarliknande marker hyser naturreservatet en rik snäckfauna som också den är gynnad av den långa hävdkontinuiteten. Här återfinns den rödlistade bukspol-snäckan som, liksom klippspol-snäckan, är vänstervriden och bland andra arter kan nämnas ängspuppsnäcka, barksnäcka och sidensnäcka. Flera av arterna är ovanliga både i Dalsland och i Västsverige. En av våra största fjärilar, den praktfulla makaonfjärilen, seglar då och då över ängarna. Den suger nektar från bland andra tjärblomster och klöver och lägger sina ägg nästan uteslutande på flockblomstriga växter som till exempel krussilja och vildmorot vilka båda växer på Ryrhalvön. Fjärilens vingar är huvudsakligen tecknade i gult och svart och dess larver ser från början ut som fågelspillning. De ömsar hud flera gånger och blir så småningom ljusgröna med rödfläckiga svarta tvärband innan de förpuppar sig på värdväxten.

Sidensnäcka

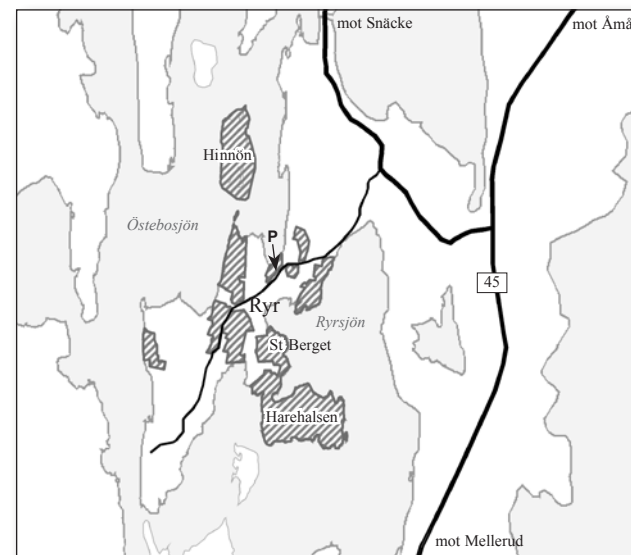
Gärdsgårdar i trä och sten

För att förstärka landskapets ålderdomliga prägel byts många taggrådsstängsel ut mot skigärdsgårdar. De upprätt stående störrarna utgörs av senvuxen gran eller en. Fem till sex meter långa senvuxna granslanor används och för att fästa dessa vid störrarna brukar man tunna, färska, savande granvidjor. Längst ut på vidjan skall barren sitta kvar och denna värms upp så den blir mjukt följsam när den lindas runt störrarna.

Inom reservatet finns också märkliga stengärdsgårdar som en gång lades av lerskiffer. Många av de i murarna liggande stenarna påminner med sina färade, skrovliga ytor om riktigt grov bark medan somliga resta ger intryck av att vara skulpturala konstverk.

För att besökaren lättare skall få en bild av hur landskapet såg ut förr ligger en gammal geometrisk karta över hemmanet Ryrs inägor, upprättad i samband med storskiftet 1765 till grund för kartan på nästa sida.

Så hittar du hit

Ryr ligger i Melleruds kommun nordväst om Köpmannebro. Från riksväg 45 tar man efter ca 10 km norr om Mellerud av mot Snäcke. Efter ca 1 km svänger man vänster mot Ryr och efter ytterligare 1,5 km finns en parkeringsplats med informationstavlor.

Väst kuststiftelsen

NATURVÅRD & FRILUFTSLIV

www.vastkuststiftelsen.se

I samarbete med
Länsstyrelsen Västra Götalands län
och Västra Götalandsregionen

Text: Ulla Åshede
Illustrationer: Kerstin Hagstrand-Velicu
2014

